

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Štrasburk 2. července 2020 MIN-LANG (2020) 7

EVROPSKÁ CHARTA REGIONÁLNÍCH ČI MENŠINOVÝCH JAZYKŮ

**Hodnocení Výboru expertů
týkající se Provádění doporučení pro okamžitá opatření zahrnutých v
čtvrté hodnotící zprávě Výboru expertů pro ČESKOU REPUBLIKU**

Úvod

1. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků (dále jen „Charta“) je mezinárodní smlouva Rady Evropy, která smluvním státům stanoví povinnost chránit a podporovat tradiční menšinové jazyky země ve všech oblastech veřejného života (školství, soudní orgány, správní orgány, veřejné služby, média, kulturní aktivity a zařízení, ekonomický a společenský život a přeshraniční výměny). Česká republika Chartu ratifikovala 15 listopadu 2006. V platnost vstoupila 1. března 2007 a vztahuje se na tyto jazyky: moravská chorvatština (chráněná podle části II), němčina (část II), polština (části II a III), romština (Part II) a slovenština (části II a III).
2. Výbor expertů sleduje provádění Charty. Na základě periodických zpráv, které předkládají jednotlivé smluvní státy, Výbor expertů přijímá hodnotící zprávy, v nichž poskytuje **„doporučení pro okamžitá opatření“** a **„další doporučení“**, jak zlepšit ochranu a podporu regionálních či menšinových jazyků v daném státě. Na základě hodnotící správy se Výbor ministrů zabývá dalšími doporučeními pro smluvní stát.
3. Smluvní stát musí poskytnout informace týkající se provádění **doporučení pro okamžitá opatření** pouze za období dvou a půl let po řádném datu předložení periodické zprávy.¹ Výbor expertů následně přijímá hodnocení provádění těchto doporučení. Dva a půl roku po řádném datu předložení informací musí smluvní stát poskytnout další periodickou zprávu s podrobnými informacemi o provádění veškerých závazků podle Charty a veškerých doporučení.
4. Česká republika měla předložit **informace o provádění doporučení pro okamžitá opatření** zahrnutých ve čtvrté hodnotící zprávě Výboru expertů² do 1. března 2020; tyto informace byly poskytnuty 7. května 2020. Toto **hodnocení provádění doporučení pro okamžitá opatření** vychází z informací získaných od České republiky i od sdružení zastupujících německé a polské mluvčí podle článku 16.2 Charty.³ Pokud jde o dodržování veškerých svých závazků podle Charty ze strany České republiky, Výbor expertů odkazuje na svou čtvrtou hodnotící zprávu. Výbor expertů posoudí provedení všech svých doporučení týkajících se všech menšinových jazyků ve své další hodnotící zprávě.
5. V informacích o provádění doporučení pro okamžitá opatření české orgány z vlastní iniciativy uvedly také informace o provádění veškerých doporučení pro okamžitá opatření, která vydal Výbor ministrů v uplynulém sledovaném období. Výbor expertů to považuje za dobrou praxi a tyto doplňující informace ve svém hodnocení využil, bylo-li to vhodné.
6. Výbor expertů toto hodnocení přijal dne 2. července 2020.

¹ V souladu s rozhodnutími Výboru ministrů „Posílení mechanismu sledování Evropské charty regionálních či menšinových jazyků“(CM/Del/Dec(2018)1330/10.4e), odst. 1.a

² CM(2019)73, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d86e8>

³ V souladu s jednacím řádem Výboru expertů (MIN-LANG(2019)7), pravidlo 17, odst. 1-6

Posouzení provádění doporučení pro okamžitá opatření Českou republikou

1. Moravská chorvatština

Doporučení pro okamžitá opatření

Identifikovat formy a prostředky, včetně nových médií, ke znovuoživení moravské chorvatštiny

Prováděcí opatření přijatá českými orgány

7. V roce 2018 sdružení chorvatských mluvčích provedlo projekt „Dokumentace nejstarších mluvčích moravské chorvatštiny“. Jeho cílem bylo zachovat původní slovní zásobu moravské chorvatštiny. Za tímto účelem byly zaznamenány, přepsány a upraveny (ve video, audio a textovém formátu) rozhovory s mluvčími tohoto menšinového jazyka, které byly následně zveřejněny on-line. České orgány tento projekt financovaly z dotačního programu „Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků“.

8. České orgány v současnosti poskytují finanční podporu pro Muzeum moravských Chorvatů v obci Jevišovka v Jihomoravském kraji, které by se mělo otevřít do konce roku 2020. Muzeum bude sloužit jako kulturním centrem, které bude představovat historii této menšiny a může sloužit i k výuce moravské chorvatštiny. V současnosti je výuka moravské chorvatštiny dostupná prostřednictvím e-learningového kurzu, který je uváděn v publikacích vydávaných touto menšinou.

9. V rámci Rady vlády pro národnostní menšiny (oficiální poradní orgán) funguje pracovní skupina pro vysílání, která se zaměřuje na užívání menšinových jazyků v rozhlase a televizi. V roce 2019 tato pracovní skupina začala jednat o možné podpoře užívání menšinových jazyků na sociálních sítích a v nových médiích ze státního rozpočtu. Rada vlády požádala svůj sekretariát, aby připravil kroky nezbytné k financování takových médií v rámci stávajících i nových programů.

Hodnocení Výboru expertů a další potřebná opatření

10. Výbor expertů se domnívá, že podrobná dokumentace moravské chorvatštiny je předpokladem pro její znovuoživení. Projekt „Dokumentace nejstarších mluvčích moravské chorvatštiny“ k dosažení tohoto cíle významně přispěl. Jeho výsledky by mohly přispět k vytvoření a provedení strategie pro znovuoživení moravské chorvatštiny v soukromém i veřejném životě, včetně školství a médií.

11. V oblasti vzdělávání je třeba podniknout konkrétní kroky, aby mohly být poskytovány vhodné formy a prostředky výuky moravské chorvatštiny. Výbor expertů bere na vědomí, že e-learningový kurz moravské chorvatštiny i dostupnost prostorů v Muzeu moravských Chorvatů mohou přispět k mimoškolnímu studiu tohoto jazyka. Mimoškolní výuka by mohla znamenat první krok na cestě k výuce moravské chorvatštiny v běžných školách a na základních školách.

12. Nová média nabízejí řadu příležitostí pro podporu menšinových jazyků, včetně jazyků s malým počtem mluvčích a omezenou infrastrukturou. Výbor expertů proto vítá skutečnost, že Rada vlády pro národnostní menšiny podporuje financování menšinových jazyků v nových médiích a těší se na opatření na podporu moravské chorvatštiny v této oblasti.

13. Výbor expertů oceňuje české orgány za to, že opět vytvořily zvláštní dotační program „Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků“, který považuje za dobrý příklad strukturovaného přístupu k podpoře menšinových jazyků a vhodný rámec pro podporu znovuoživení moravské chorvatštiny.

2. Němčina

Doporučení pro okamžitá opatření

Učinit další kroky ke zpřístupnění výuky v němčině nebo výuky němčiny jako menšinového jazyka

Prováděcí opatření přijatá českými orgány

14. České orgány uvádí, že výuka německého jazyka zatím není dostupná ve všech krajích, kde má němčina tradici, a proto podnikly několik kroků „[v] přímé reakci na“ doporučení Výboru ministrů a výboru expertů, jakož i návrhů od německých mluvčích. V návaznosti na iniciativu zmocněnkyně vlády pro lidská práva Úřad vlády v roce 2019 zorganizoval setkání o výuce němčiny se zástupci místních orgánů měst Chebu a Jablonce nad Nisou, základních škol, německých mluvčích a Ministerstva školství. Na základě tohoto setkání základní školy v obou městech zvažují v roce 2020/2021 postupné zavádění výuky některých předmětů v němčině. V současnosti probíhají kroky nezbytné k tomu, aby se pro plán zajistila finanční i další podpora, včetně možné podpory z Německa.

15. Česká republika navíc zvažuje rozšíření podpory němčiny podle Charty použitím části III Charty pro tento jazyk. Podle úřadů by „[t]akovým krokem vznikl nový rámec pro rozvoj strukturované politiky ochrany a podpory němčiny, včetně zlepšení dostupnosti výuky v němčině nebo výuky němčiny jako menšinového jazyka a pro vytvoření příznivých podmínek pro její užívání ve veřejném životě,“ jak doporučil Výbor ministrů v uplynulém sledovaném období. Rada vlády pro národnostní menšiny 18. července 2019 ustavila pracovní skupinu, která se zabývá seznamem závazků podle části III Charty navržených německými mluvčími. Tvoří ji zástupci příslušných ministerstev a německých mluvčích i další odborníci.

16. Zástupci německých mluvčích v prohlášeních předložených Výboru expertů zdůrazňují význam obou iniciativ. Kromě toho uvádějí, že mají také v úmyslu ve spolupráci s vnitrostátními orgány navrhnout městům Brnu, Hlučíně, Moravské Třebové a Opavě, aby po vzoru projektů v Chebu a Jablonci nad Nisou také zavedla výuku v němčině.

Hodnocení Výboru expertů a další potřebná opatření

17. Výbor expertů vítá skutečnost, že české orgány ve spolupráci s německými mluvčími oslovily místní orgány, aby je podpořily ve zlepšení dostupnosti výuky v němčině. Pokud se projekty základních škol v Chebu a Jablonci nad Nisou uskuteční, cenným způsobem přispějí k rozvoji výuky německého jazyka a byly by výsledkem strukturovaného přístupu k provádění Charty. Z tohoto důvodu se Výbor expertů domnívá, že české orgány by i v případě, že nebude zajištěna podpora z Německa, měly najít způsoby, jak ve spolupráci s německými mluvčími školy v obou městech při provádění těchto projektů podpořit a jak inspirovat další obce, aby se do takových projektů také zapojily. K těmto celostátním opatřením by přispěly přeshraniční výměny s Německem v oblasti vzdělávání (např. uplatňováním či uzavíráním dvoustranných dohod, podporou spolupráce mezi orgány územních samosprávných celků).

18. Výbor expertů rovněž těší skutečnost, že v návaznosti na jeho výzvu v čtvrté hodnotící zprávě české orgány zvažují ve spolupráci s německými mluvčími použití části III Charty na němčinu. V tomto ohledu Výbor expertů souhlasí s českými orgány, že tímto krokem by dále podpořily provádění tohoto doporučení, a to zejména plněním příslušných závazků podle článků 8 a 14. Výbor expertů se proto těší, až české orgány dokončí související postupy.

3. Polština

Doporučení pro okamžitá opatření

Znovu posoudit hranice pro instalaci polských místních názvů a topografických značek v souladu s Chartou

Prováděcí opatření přijatá českými orgány

19. Podle českých orgánů dojde k posouzení možných změn právního rámce, který stanoví tuto hranici, až po zveřejnění výsledků sčítání lidu v roce 2021. V současnosti se instalování místních názvů a dalších topografických značek v jazyce národnostní menšiny i nadále řídí zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích (čl. 29, odst. 2): v obci obývané příslušníky národnostních menšin se název obce, jejích částí, ulic a jiných veřejných prostranství a označení budov státních orgánů a územních samosprávných celků uvádějí též v jazyce národnostní menšiny, jestliže se v posledních dvou sčítáních lidu hlásilo k této národnosti vždy alespoň 10 % občanů. O instalaci topografických značek v menšinovém jazyce musí požádat zástupci příslušné národnostní menšiny prostřednictvím výboru pro národnostní menšiny nebo písemně spolek sdružující příslušníky národnostní menšiny, který působí alespoň 5 let na území obce.

20. V roce 2018 české úřady podpořily instalaci dvojjazyčného topografického značení v obcích Jablunkov/Jabłonków a Vendryně/Wędrzynia. Uvedená opatření byla financována z dotačního programu „Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků“.

21. V prohlášení předloženém Výboru expertů zástupci polských mluvčích uvádějí, že si nejsou vědomi systematických činností vnitrostátních orgánů, které by podporovaly užívání polských místních názvů v obcích, které nesplňují 10% hranici. Podle nich je dosažení této hranice problematické kvůli způsobu, kterým se při sčítáních lidu sbírají údaje o etnické příslušnosti. Zaprvé totiž neexistuje povinnost uvést příslušnost k národnostní menšině a velký počet příslušníků této menšiny proto tuto skutečnost neuvádí. Kromě toho je možné uvést více jak jednu příslušnost. Místní orgány obcí, v nichž je 10% hranice splněna, podle prohlášení nepoužívají žádnou jednotnou metodologii, která by upravovala kolik a jaké polské názvy se používají. Z těchto důvodů tedy polští mluvčí prosazují snížení 10% hranice.

Hodnocení Výboru expertů a další potřebná opatření

22. Výbor expertů vítá skutečnost, že české orgány finančně podporují obce při instalování dvojjazyčného topografického značení, což je vhodný praktický krok v kontextu tohoto doporučení.

23. Na druhou stranu však Výbor expertů netěší skutečnost, že nebyly podniknuty žádné kroky k snížení 10% hranice. Tato hranice představuje překážku pro trvalé uplatňování Charty, zejména v obcích, ve kterých počet mluvčích tohoto menšinového jazyka na základě posledních sčítáních lidu klesl pod 10 %, ale přesto může být považován za dostatečný ve smyslu použití Charty. V tomto ohledu Výbor expertů odkazuje na svou čtvrtou hodnotící zprávu, v níž byly orgány opět vyzvány, aby Chartu uplatňovaly na všech místech, kde o to lidé žádají, bez ohledu na tyto hranice.

24. Na obecnější rovině Výbor expertů znovu opakuje, že tradiční místní názvy v menšinových jazycích jsou projevem místního kulturního dědictví obcí, který mohou ocenit všichni obyvatelé bez ohledu na etnickou příslušnost. Proto by české orgány mohly zvážit podporu užívání místních názvů v menšinových jazycích bez ohledu na tyto hranice a výsledky sčítání lidu, například na turistických značkách.

4. Romština

Doporučení pro okamžitá opatření

Ve spolupráci s mluvčími romštiny posoudit způsoby, jakými lze romštinu zahrnout běžné výuky

Prováděcí opatření přijatá českými orgány

25. Pokud jde o základní vzdělání, české orgány uvádějí, že jedinou základní školou v České republice, která nabízí výuku romštiny, zůstává Základní škola Floriána Bayera v Kopřivnici. Na této škole se romština učí v rámci předmětu Multikulturní výchova. Podle příslušných orgánů brání rozšiřování výuky romštiny na dalších základních školách malý zájem romských rodičů a nedostatek vyučujících romského jazyka. Romský jazyk a romistika se vyučují také na Střední odborné škole sociálně-právní v Jihlavě a na Střední odborné škole zdravotnické v Českém Krumlově. Existuje možnost absolvovat státní zkoušku z romštiny na Jazykové škole hlavní města Prahy, ale zájem o tuto možnost klesá.

26. Tak jako v minulých letech výuku romštiny nabízí i několik vysokých škol. Jedná se o tyto obory, programy nebo předměty: romistika a integrace Romů ve speciální pedagogice (na Univerzitě Karlově v Praze), romština (Masarykova univerzita v Brně), romistika a romský jazyk (Univerzita Pardubice) a základy romologie (Ostravská univerzita).

27. Pokud jde o spolupráci s mluvčími tohoto menšinového jazyka, české orgány uvádějí, že podporují sdružení poskytující výuku romštiny. Výuku tohoto jazyka nabízejí například organizace „Nová škola, o.p.s.“, „Amaro suno - feder dživipen, z.s.“ nebo „KHER, z.s.“. Posledně zmiňovaná organizace rovněž zorganizovala semináře pro učitele a další pedagogické pracovníky na českých školách s cílem zvýšit povědomí o romském jazyce.

Hodnocení Výboru expertů a další potřebná opatření

28. České orgány uznávají, že „podpora systematické výuky romštiny je stále nedostačující“. Romština se i nadále vyučuje jen na několika málo základních a středních školách, přičemž ve školách se nepoužívá vůbec. Na vysokých školách už je situace lepší, protože romštinu lze studovat na několika univerzitách.

29. Obecně řečeno české orgány v souvislosti s podporou romštiny úzce spolupracují se zástupci mluvčích romštiny. Příslušné orgány však neuvedly žádné konkrétní kroky ve spolupráci s těmito zástupci k posouzení možností, jak lze tyto strukturální překážky pro rozšiřování výuky romského jazyka (malý zájem ze strany Romů, nedostatek učitelů romštiny) překonat.

30. V tomto ohledu Výbor expertů odkazuje na své *další doporučení* v čtvrté hodnotící zprávě, konkrétně že české orgány by měly „[i] nadále přijímat opatření ke zvýšení povědomí o výhodách podpory romštiny v romské komunitě“. Výbor expertů si je vědom, že mnoho romských rodičů se domnívá, že používání romštiny v rámci rodiny stačí ke zvládnutí tohoto jazyka a upřednostňují, aby se jejich děti ve škole učily češtinu. Kdyby však v příslušných obcích byla výuka romštiny skutečně dostupná a zvýšilo by se povědomí rodičů o významných přínosech, které s sebou nese úplná gramotnost dětí v rodném jazyce, rodiče by svůj postoj přehodnotili. Z tohoto důvodu se Výbor expertů domnívá, že české orgány by měly zintenzivnit dialog se zástupci romských mluvčích, aby vytvořily strategii pro zavedení romštiny v předškolním vzděláváním a rozšíření její výuky na běžných základních a středních školách. Výbor expertů si je vědom, že užívání romštiny na nových sociálních médiích by mohlo přispět ke zvyšování prestiže tohoto jazyka mezi mladými lidmi a zvýšit jejich zájem o studium romského jazyka.

Sdělení Výboru ministrů Rady Evropy

Přestože Výbor expertů Evropské charty regionálních či menšinových jazyků uznává úsilí, které české orgány vyvinuly, aby plnily své závazky v souladu s Chartou, ve své čtvrté hodnotící zprávě (CM(2019)73) navrhl „doporučení pro okamžitá opatření“ a „další doporučení“ ke zlepšení ochrany a podpory regionálních či menšinových jazyků v České republice.

V souladu s rozhodnutími Výbor ministrů ze dne 28. listopadu 2018 (CM/Del/Dec(2018)1330/10.4e) měla Česká republika povinnost předložit informace o provádění doporučení pro okamžitá opatření, která obsahují prioritní opatření, která by smluvní stát měl přijmout. Česká republika tyto informace poskytla 7. května 2020. V tomto hodnocení Výbor expertů posoudil provádění těchto doporučení.

Výbor expertů v souladu se svým jednacím řádem vyzývá Výbor ministrů, aby:

1. vzal na vědomí hodnocení provedené Výborem expertů týkající se doporučení pro okamžitá opatření pro Českou republiku a vyzval české orgány, aby hodnocení předaly příslušným vnitrostátním orgánům a zúčastněným stranám,
2. zopakoval své doporučení CM/RecChL(2019)3 a vyzval české orgány k tomu, aby svoji další periodickou zprávu předložily v požadované podobě do 1. března 2023.*